

שירתנו הצעירה.

מאת

ח. נ. ביאליק.

יללת תנים מצד זה ורקוד שעירים מצד זה; אין ספרות עברית! ובינתים עלו בנגנו הנמוש כמה ספחים משובחים, כשרונות רעננים, ששלשה מהם ברכו עתה את שירתנו הצעירה בקובצי שיריהם*, קובצים, שבכל אחד מהם תוסס ומחלחל סם של חיים כיון חדש בקנקן וכדום רותח בכשר החי וכל אחד מהם קובע ברכת, שהחינוי לעצמו.

קירא אתה בשירים החדשים ואינך אלא תמנה: מהיכן כל אותה הגבורה? כל אותו הנוי? כל אותה השלמות?

הנה יעקב כהן, הרך והמשוחי, ה'פהפה והמעודן, הקל והמרפרף—כלו משי ורוח בקר... טיסתו כטיסת סנונית: מלאה עקלקלות ומרי וחוץ-חן, מתחמא הוא לפני בת-שירתו, כבן-יחיד, מתעלם מתוך פנוק ובוועט מרב יופי... והנה יעקב שטיינברג—גם זה, צפור חדשה מן המגביהות עוף, כנפיו נוגעות באויר העליון ומגבוה יראה. טיסתו טיסה רחבה, ישרה—שואפת למרחקים גדולים ורבים...

והנה שני אור—שמשוני צעיר, שגדלו לו בן-לילה כל שבע מחלפותיו. גור אריה שיש בו מסימני משפחת, רבי עלאי, איש לא ראהו כשחש בצמיחת שניו וצפרניו ואיש לא ראה גם בהאבקו... מתוך חביון היער עז ואמיץ זנק פתאם לקראתכם, כשטרפו מפרפר בין שני החרות ולהט נצחון בעיניו... והנה עוד ועוד... קטנים מהם וענוים מהם—אבל בעלי דמות שלמה. אינם יוצאים בטלאי על גבי נשמתם. כל אחד שלם לפי שעור קומתו וכל אחד מושל-יחיד ברשות-היחיד שלו. איש ועולמו הגדול או הקטן בחיקו. וראי יש ביניהם השפעת-גומלין, אבל אין זו השפעה שממעטת את הדמות, אלא, אדרבה, השפעה שמיספת כח ומפרה את הלב בחשאי, שלא מדעת בעלים, כשהם יוצאים—בדמות עצמם הם יוצאים, ומעוטפים בטלית של הם, ולא, כשליחי-צבורי הם עולים לרובן, אלא כשליחי-לבם. השאלה ההריוטית של מה אכתוב? או, על מה אשיר? זו השאלה שעמדה כזכוב טורד על גבחתה העלובה של ספרותנו, המשבילית ימים רבים—אינה כתיבה בתורתם, מלב מלא הם שרים ויש להם רב, החיים והמות, האהבה והשנאה, המבע ונפש-האדם, הקרושה והטומאה, האור והחשך, האלהים

* (1) יעקב כהן: ספר השירים. ספר שני, הוצאת 'תושיה', ווארשא תרס"ו. (2) יעקב שטיינברג, שירים, הוצאת

'יבנה', ווארשא תרס"ה. (3) ז. שניאור, עם שקיעת החמה, הוצאת 'תושיה', ווארשא תרס"ו.

והשטן—כל אלו המיטיבים הנצחיים, שלא שערתם ספרותנו הפיוטית קודם לכן, נעשו עתה על ידם למיטיבים קבועים בספרותנו, לעצם מעצמיה. ומרגיש אתה ש,רחוקים" אלו הרי הם עכשיו קרובים לך ולרוחך, שלך הם... איככה נעשה הפלא הזה? מי ומי עשה לנו את המשוררים הצעירים הללו?

I.

הצעירים הללו הם הנידולים הראשונים, הנפורות הנאות, של ספרותנו החדשה. כלם מבית מדרשה יצאו ועל ברכי אבותיה נתגדלו, והם כלם שלה, מכף רגלם ועד שער קדקדם. כל היפה והמעולה שבספרותנו החדשה, מיום שנכנסה זו לתחום היצירה ונעשתה לבריה חיה נושאת את עצמה וגדלה מתוכה—יש להם חלק בגדול נפשם ובטפוח כשרונם של אותם הצעירים, ולפיכך שלנו הם עם כל החדש והיפה שהביאו לנו משלהם, ממקור נפשם הברוכה עצמה... ומשלהם הביאו לנו הרכה, ספרות החול שלנו—למה נשקר?—הרי עניה ומדולדלת היתה אפילו בימי גדולתה. רוכלת היתה כל ימיה במרכלת פעוטה, במיני סדקית, המעולים שבסופרי החול ב,תור הזהב" לספרותנו הספרדית והאיטלקית—אל-חריזי, עמנואל—היו בעלי חרודים, חרוזים—שברי זכוכית ומחטין נוצצים. את ההוד ואת הנשגב שבאדם ושבעולם לא ידעו ולא הרגישו. ואלו שעל פי כשרונם הגאוני היו יכולים להעשות גדולים גם במקצוע פיוטי זה—רמביע, בן-גבירול, ר' יהודה הלוי—מן השמים עכבום... הדתיות והצרה הלאומית כנסו את זרמי נפשם הגדולה אל, מקוה אחת—מקוה ישראל... בימים שאחריהם היתה האסכולה סטיקא, עקרה צרת-עין זו, מסרסת את כל הולדות הפיוטיים סמוך ללידתם—ועי כך נבלו קודם זמנם ולא עשו פירות. הגענו לידי כך, שהרמביים נתעכל, ור' יהודה הלוי—אפילו זה!—נפלט, השירה המחודשת, שהתחילה מבצבצת מימי רמב"ח לוצאטו ואילך—אף היא נמוכת-קומה נשארה, אֶזֹכִּית, נצנצו לה כשרונות מרובים—וכבו. סבות ארעיות וקבועות עכבו את התפתחותם. לוצאטו שקע רוב כחו בענינים אחרים והוא חי ומת מתוך ערבובייה, שלמה לניזון, זה הכשרון המבהיק—מת מתוך המירוף בעלומיו. נשאר לה וויזול, אבי השירה המיטית, הפסידו-ביבולית, בחינת פושרין, לא חמימא ולא קרירא, שאין הצמא מרגיש בשתיתם... נשארו לה תלמידי וויזול—בעלי ה,ההי וה,אההי, זו, השירה והמליצה הידועה שבנאליציא, מקום שרעתה שם הספרות ולחכה קוצים מאחורי הגדרות—עד שנסתאבה. ברוסיא שחקה לה אמנם מולה יותר: עמד לה בעל, הדבור המפוצץ, מעין דירז'בין הרוסי, אדם לֶבְנוֹן, ליטאי אדוק זה, שמפני הרקדוקי שבו אי אפשר עד היום להכריע, אם היה משורר ואם לאו, זרח לה כוכבו של מיכ"ל שעה קלה, האיר לה מאפו, פיטן-ילד זה, שלא כתב בחרוזים, אבל, חזיונותיו היו ללב העלם העברי כרביעה ראשונה לעולם בתחלת אביב... וכו בזמן קם לה גם גורדון, זה הפטיש החזק שחקם את לשוננו על סדני ונתן לה, כח נבראי...—אב, סוף סוף גם בימיהם של אלו עדין שירתנו, אפרוחית היתה. טיסתה עדין כטיסת השליו: אמתים על פני הארץ. ופעמים שזחלה

כתולעת... חנות-הבשמים שלה, הפואיזיא של הטבע ונפש האדם, עדין פעוטה נשארה כשהיתה: מעט צרי, מעט רבש והרבה זעה-הרי כל, פטום הקסרת' שלה. העקר-היסוד האקמיטי והפסיכולוגי, שנותן טעם בשירה ומעלה אותה למדרגה של יצירה אקנתית-עיקר זה כמעט שחסר לגמרי בשירת זמנם. הדור עדין לא הוכשר לכך. אמת. משוררי אותו הדור לא היו עוד עובדי-הלשון בלבד. מפיחם הרי נזרק בראשונה-ובכח גדול וחוק-הדבור המפוצץ, חיים, דבור שנפל כבליסטרא כבדה בקיר הגיטו ויחיריטו מסביב. רק הדרדקין ועמי הארץ, שענים עין-זנב, יעזו למעט את דמותו של דור, ספרא וסיפאי זה, חבורת, תלמידים חכמים מרי-לב ועזי-נפש, שידם האחת היתה מחוקת השלח והשניה חוצבת בנקיקים וקודרת בסלעים, מפלשים שביל אור לעצמם ולאחרים בין הרי חשך ומשיעים דרך אגב אבני-יסוד לבנין ספרות חדשה וגם אבני-חצץ לרצף מסלולי חיים בתוך אגמי-רפש... כלום אין אנו יודעים את זמנם ואת מקומם, את צערם ויסוריהם, את מלחמותיהם ונבורתם? כלום אין אנו יודעים עד היכן הגיעה רצות הלשון וחולשת כחה בימיהם? כלום אין אנו יודעים, שחוט'ה-השערה' שלנו עדין היו לפניהם כהרי-הרים וכל פסיעה קטנה למעלה לא נקנתה להם אלא ביגיעה מרובה, שקשה לבן-זמננו אפילו לשערה? כל זה גלוי וידוע; ומפני שכל זה ידוע-לפיכך אין אנו באים בטרוניא עליהם. הם נתנו לדורם מה שהיו יכולים וצריכים לתת-והנתן לדורו נתן לדורות... אין לתפוס את הספרות בבולוריתה ולתופף על קרקדה בפטיש; תני לי כזאת וכזאת! ומדוע אין לך הא והא?... רוצה אני בכך ובכך... כה הספרות ככה דורה ומשלו היא נותנת לו. ביחוד, אינם רשאים לעשות כך הסופרים, אותם שהם עצמם שותפים בספרות ועל ידם היא נעשית. אלו הרי יודעים, שהספרות אינה בריה בפני עצמה, שפירה ורבה מאליה. כשתמצא לומר, יש בתרעומות כגון אלו גם מעין מדה מנונה של, שפחה, ששמשה בבית, גבירי כמה שנים וחזרה לאהל-אביה הרל-והכל נראה לה פגום ועלוב והיא מתמלאת טענות כרמון. אבא מהו אומר; בתי, עד שאת מעקמת חוטמך-טלי מטאטא וכבדי את הבית... אף אנו לא נבוא בשטר מוקדם על הספרות, לגבות מסנה למפרע... הסופרים של הימים ההם, אף על פי שגדולים היו ומחדשים היו וקול-החיים ותאות-החיים היה צנח מתוך עטם; אעפ"י שהביאו בשעתם מהפכה בהשקפת עולמם של צעירינו ושנו כמה מ, ערכיהם המקובלים; ואעפ"י שהוציאו את הספרות מקודש לחול וממילא קרובה על ידי כך אל האדם ואל החיים-בכל זאת לא היו יכולים עדין, לפי חנוכם וזמנם לא היו יכולים, להעשות חלוצים לספרות בעלת דרגא אמנותית. הם בעקדם אנשי מלחמה היו, ומגודלים היו מנוער בתנאי חיים מקופחים מקשיחי לב ורוח, טמטום החושים, גסות הטעם ודלות מנוולת-אלה היו אומניהם בילדותם. נשיבה קלה של רוח אהבה וחסד אלהים, נשיבה כל שהיא, לא סלסלה מעולם את פאתם. עזים וקשים היו בשנאתם אל ה, ישן, זה, האויב' העוכר נפשם ובשרם ומקפח חייהם, בעל-החלומות' שלהם נגלה אליהם בדמות, טשינובניק'... ומשום כך גם ספרותם בעקרה אינה אלא ספרות של מלחמה ושירתם היא שירת איש-הצבא; לא כחל ולא פרכוס-אלא דברים כדרבונות ופסוקים כמסמרות נטועים, מליצתם עבה ואמוצה כ, מונדירי' של איש-הצבא ומחרודיהם נודף לפעמים ריח ה, דייסא והכרוב'... קב תפלות, קבים נסות-טעם ורוח-אבל גם מדה גרושה של בריות-גופא וכח-גברא.

המופרים הללו הכניסו מוטיבים חדשים בספרות העברית ושירתה; רובם מענייני מלחמת האור עם החשך במשמעה היותר מצומצם והיותר עראי, האורי-- זו ההשכלה, כלומר, הדקדוק, לשון המדינה, בגד קצר וכו', והחשך--זו, כמובן מאליו, הירמולקא, אסור קטניות בפסת, אשר יצר וכו'... והדברים הללו לא נכתבו לנופם משום צורך של יצירה גרידא, אלא בעצם וראשונה לשם... הייתי אומר, לשם מטרת מעשיות, וכמובן, במשמען היותר כשר ורחב של המלים האלה--לשם פקחון-עינים: להוכיח בעליל את יתרון אותו, האורי על אותו, החשך. ואין לכחד, במקצוע זה הגיעו לידי כח גדול (קוצו של יוד, שני יוסף בן שמעון, בירח בלילה ועוד). רגש שנאתם אל הישן מפעפע בשירתם כארס של עכנאי--והוא עובר גם ללב הקורא ומשתרש בו. לא כן בשאר המוטיבים: שם פעוטים ופגומי טעם הם כאבותיהם הגליציניים, היפים שבהם (מאפו ומיכה)--לא זכו שבית מדרשם יעשה תרביץ לשירה של אמנות ויצירה, שניהם לא גדלו תלמידים בזמנם, זה משום שהיה זקן-ילד וזה מפני שמת בכחורתי. והעקר--עדין לא הוכשר הדור. בצרכים אחרים ובדאגות אחרות, יותר הכרחיות, היתה הספרות מטופלת. עול הדתיות אמנם נפרק מעל צוארה והותרה רצועתה--אבל אפילו לאחר שיצאה לחרות עדין לא היתה ענלה זו ראויה אלא לדישה ולחרישה, וכשנכנס בה פתאם רוח תזוית וברחה למגרש ו, שנסה מתניה" והתחילה מרקדת, מעשה הוללות של סיח בן-חורין ובכרה קלה--היו כרכוריה עלובים מאד וכל מראָה משונה. שם המחול שלה היה, ארץ-שרץ, רצה-קצחי. לא למחול נוצרו רגליה הכבדות כקורות. בקושי הופר לה גלגול-דשא ובעיטת-רגל באויר העולם. ואף כאן יש מי שיהא עובר וקורא: חבל, כמה פרחי-שדה נתמעכו תחת צלעותיה של זו...

ואולם רוח תזוית כזו לא היתה מצויה לה. בשעות של מנוחה וקורת רוח היתה רועה באפר כשהיא קשורה בחבל לכלונם מאחוריה, סובבת על מקום אחד, מלחכת במתינות את המלוחך כבר ומעלה גרה... או שהיתה יוצאת כבולה בייא תנועות וב, מלעילין, גורה שמא תתרחק יותר מדי... או שהיתה עומדת על אבוסה מוקפת מחיצות של דגשין ושואין נעים, כוססת פרוזי תבן ושותה, מים שלנו... הספרות הכלואה היתה מצפה ל, פורצי גדר--והם כבר עמדו מאחורי כתליה...

II

סנדלי, פרי שמן, פרוץ וכו',--אלה שמות פורצי-הגדר הראשונים. סיעה קטנה זו של אבות ספרותינו המוֹרְרֵי־נֵת, שהכניסו בראשונה את הספרות העברית ושירתה לתחום האומנות, עשו, כל אחד על פי דרכו, את המלאכה הקשה ביותר: חפרו את החריץ הראשון בין ה, לשעבר-- ובין ה, עכשוי ונשרו עליו את הגשרים הראשונים. עיי כן נתפנו שבילים חדשים רבים בפני הבאים אחריהם, שבילים לא ידעום אבותם, הרבה מצנורות השירה שנסתתמו לנו-- חזרו ונפתחו על ידיהם. הם היו הראשונים שבעמו גם במסורות המיושנות של ספרותינו המשכילית--והוציאוה מקטנותה. עבודת כל אחד מהם--עבודת פרך, ומי זה יעז לנקוב שחרם? בשבעים ושבעה גלי צרורות חמט כל אחד מהם עד שמצא גרעין חיוני תחתיו. שבעים יום ושבעים לילה כבר את החול עד

שמצאו את המרגלית... בכחם הגדול ובסבלנותם המתמיהה הצילו מן הישן כל מה שיש בו לח. וחית חיים בשביל החדש. השאר נגנו מאליו כעצמות יבשות של גוף מה. בימיהם נתמעטה ממשלת ה, מליצה. הפסוק לא היה מהלך לפניהם כמקל לפני הסומא, אלא רץ היה ומכשכש אחריהם. בינתיים ניצרה לנו על ידם לשון עברית גמורה ורחבה ורבת-גונים, לשון שיש בה ריח חיים, ובינתיים השביח טעמו של הקורא ושל הסופר העברי ובלבם נתפנה מקום למשאלות ספרותיות חדשות. הם, היהודים הגדולים, צפו ומצאו בספרותנו ובלשונונו את כל אותם המקומות שה, דופקי עדיין רופס שם, את ה, לוזי שבשררתה – וימשכו משם ואילך את חוט החיים. פירות רוחם של אלו יונקים היו משני צדדים בבת אחת: טפה טפה מלמעלה וכנגדה טפיים טפיים מלמטה. מלמטה היו שרשי יצירותיהם בוקעים ואובדים באפלה כמעמקי נשמתנו הלאימית תחת קרקע היהדות של העבר, מקום שזמן להם שם הקביה, שתי אבנים להיניקם: את התניך ואת האגרה התלמודית והקבלית, ומלמעלה היו ענפיהן מתפשטים ויוצאים לחלל-העולם, נוזנים מן האויר ומן האור, מחיי העם ומחיי האדם.

אלו היו ה, מסיתים הראשונים בגבולנו, הסרסרים שבינינו ובין הטבע והחיים. הם הרעיבו והצמיאו את לב היהודי לחיים ויפים ובאותה שעה קרעו גם חלון כנגדו ונורו עליו: ראה! מהבל פיהם נשרפו קורי-העכביש, שלפלפו את ריסי עיניהם של אלו המתנמנמים עדין על נכי בלואי נשמתם, וקרן אור ננחה את הלב השומם ותפרצהו. ומיד נבראה כת שניה של משוררים: הרעבים והצמאים גופם. אבק ה, יצר הרע שעלה עם רגלי רבותינו לבית-המדרש עשה את שלו: נצנצו לפני התלמידים דרכים רחוקים, ניר נאה, אילן נאה וגם צורה נאה-ונרות קטנים עלן בעיניהם. כלם בבת אחת הפכו את פניהם כלפי החלון שנקרע והשהו את מכתם החולם בשולי הרקיע. צער חדש וגעגועים כמוסים ירדו ללבם, צער על עלבון חייהם שלהם כאן וגעגועים על איזה מין חיים יפים אחרים הנמצאים במרחקים שם, אלהים יודע היכן... הגעגועים ליפי היים רחוקים ושאנת חיים – זהו המוטיב הראשי של השירה הצעירה בימים ההם. עיין ברדיט שבסקי, פייערברג וכיו. היה בשאגה זו מעין חבלי-לידה. כך שואגים בודאי עשבים ודשאים ברנע יציאתם לאויר העולם. שירה חדשה היתה עומדת להולד, שירת היחיד, וכת שלישית נבראה, כת, כובשי בסערה.

בדמות, כחור יורד מן ההר באה אלינו שירתם של אלו, ולא ברכים באה. צעירים מאחיהם, ובני-חורין מהם, ומאושרים מהם – יחידים, מעבר אחר ומעולם אחר באו וצורר החיים החדשים על כתפם. אותם, החיים מאותם המרחקים, דרכם היתה סלולה ורגלם רגל קלה ובטוחה. קומתם לא היתה כפופה תחת החטוטה של סבל הירושה. מעשרת קגיה לא העלו בידם אפילו קומץ. יקתם אל הישן כבר פקעה לגמרי וקופה של מסורות לא היתה תלויה להם מאחוריהם. את הפסוק לא ידעו ולא חפצו לדעתו. הם מצאו כבר את נבלתו מושלכת בדרך – ופסעו עליה, וכרגלם לא דבק מאום. כנגד זה ירדו לנו עמם עשרה קבים של צהלת חיים רעננים וגבורת עלומים. כאבירים ממרחק באו, חזקי-אגרוף ומגודלי-בלורית, ועלו בחומה שנפרצה אטנם כבר על ידי, למסוים קודמים להם... הללו לא שרו, כדרך היהודים, מעוני ומחולשה, אלא, אדרבה,

כמעשה הגויים, מרוב כח ושפעת אונים, זו היתה, שירת החי על ארמותי, תרועת העוז שבחיים בכבודה ובעצמה—תרועת שרני חובסקי.
כנחל איתן פרצה שירה אדירה זו לשדה ספרותנו ותסחף בהמולת אביב את יתר הגדרות... היכן הרגשו ואיפה המלעיל? ואיה היא תנועות?—נסתחפה שדם—וכך יפה להם תחת הרגש—כוכב הזהב במרום, ותחת דקרוקי עניית—זרמי חיים ושללם.

שטף סוחף זה נרם מתחלה צער גדול לוקנתנו הטובה—לשוננו: מעשי ידיה טובעים—זהם אומרים שירה... פיסיה הנכדים הזירונים באנווי—פרך חדשים, מן הגדלים—לא בארץ ישראל... הרבה נתקשו שניה המרופפות באותם האנווים, אבל משפחה אותם—נחה דעתה. ופעמים שהיתה כוססת גם את, קלפתם הקשה אנב, תוכם הרשן. קצת קושי. קצת חרוש, קצת זרות—ימה בכך? העקר הרי, התוך. ושירת, האגרוף והבלורית? מכיון שהתפוצץ קולה הצעיר והאמיץ—שוב לא פסק עוד, אלא, אדרבה, הלך ונתגבר, הלך ונתפשט, עד שנבלעה בו לפעמים גם תפלתה הבוררת של ה, כף הפרושה לשמים וקינתו הגדולה של ה, ראש המכוסה אפרי... ובינתים כת רביעות אומרת שירה: כהן, שטיינברג ואחרון אחרון שניאור—דור נאה של רבנים. הללו מצאו כבר את כל המכצרים מוטלים כבושים לעיניהם ולא כלו את ראשית כחם ב, עצים ואבנים, אלא כלו נתון נתון היה לנפשם. הם גם לא פשמו כזקניהם בשדה, לקושש קש לתבן—לשם טיול בין השבלים יצאו, לשאוף רוח צח ולטפס על ההרים, הם לא נצרכו גם לצלול במים עכורים להגביה שם חרם, מספק, ש מא ימצאו מרגלית תחתיו, כל מרגלית וספק—מרגלית כבר הורטה על ידי צוללים אחרים, והם, הרבנים, כבר מצאו אותן מיכנות, בעין וצבורות לפניהם בקערה על השלחן, אצבעותיהם הקטנות היו מרדורות בהן עוד בילדותם, כשהשתעשעו על ברכי זקניהם ולמדו אלף—בית מפיהם ותלשו דרך—אנב שיערה לבנה מוקנם, ביציאתם לאויר העולם שחקה להם תיכף שעת—רצון כנגדם: כל אוירם נתבשם מריח, נאולה... בנעל—נפש שמתו מפיהם הקטן את הדר הצומק והמדולדל של, הישן והדביקוהו בצמא אל ה, עטינים של ספרותנו החדשה, שנתמלאו בינתים מעט חלב חי, ויגוק ינקה נפשם הברוכה מכל הצנורות בבת אחת, דם—התמצית של הישן נבלע בהם אף היא רק לאחר שיצא צרוף ררך אותם הצנורות, כשנכנסו לבית מדרשה של ספרותנו החדשה כבר מצאו שם אף מסורות מן המוכן, אבל לא מסורות שנתפגלו, אלא מסורות חיות, שיוצריהן החיים עדין עומדים על גבן ומניהים אותן כל שעה, ה, חדש שהובא מן החוץ—כבר ניטל ממנו באותה שעה רוב זרותו, מבלי שפג ממנו עדיין כל טעם חרושו, הם לא היו צריכים אפוא לבזבז תשעים מכחם לא על עקיפין והערטות וחיתרות וחציבה בסלעים ובנקיקים כזקניהם ולא על כבוש ופריצות ועליה בחומה כאחיהם הגדולים, מולם לא דָּגָם לא לעבודת פרך בקרדום של אלו ולא לעבודת ה, פרשי בכירון של אלו, כחם נשאר חדש ופנוי להם לבדם, להם ולחיהם, חיהם שלהם ונפשם שלהם—הם שנעשו להם לצנורות השפע הראשיים, שירתם שלהם יכלה אפוא להעשות בת—חורין גמורה, בת—חורין אפילו משכרון החירות, וכך נעשתה, שירתם של אלה—הם הם חיהם, שירת—היחיד, שירה גרידא, נקיה מכל שמץ תערובת אחרת, זוהי השירה הגמורה,

שירה סתם-ואל תבקשו לה כל שם-לני אחר, לא לחנם היא מצלצלת באוננו כדינר של זהב טהור.
כן, הם לא חטטו בקברים ולא נאבקו עם שלדים, על כן ריח המות לא עבר בבשרם, בית הקברות כבר נחרש שדה בימיהם וקמת-פז התנופפה על תלמיו. ויבואו הם, צעירים, כריאים ורעננים, במגלם המלוטש, ובפיהם, שירת הקציר...

III

-והשירה הלאומית?

איוו שירה לאומית? שירה לאומית סהם, כל שהושר בלשונו העברית על ידי עברים, או ה, שירה הלאומית כהיא הידיעה, הלאומית *par excellence*, וכמשמעה המיוחד אצלנו (אוי, אצלנו); כלומר הלאומית שבלאומית, זו ש, לבכות ענותנו היא תנים ולחלום את שיכתנו היא כנור?
ה, נפקותא גדולה, שלשלת-היוחסין של, שירתנו הלאומית במרכאות כפולות, או הפיוט הלאומי, כמו שאקראנו להלן, היא באמת משונה קצת משל שירת החול. הוא, הפיוט הלאומי, זכה לדור כל ימיו במחיצה אחת עם הפיוט הדתי ונתקדש בקדושתו. כל ימיו נזון סתוך תרמילה של צרתנו הלאומית, תולדת מצבנו המיוחד-ומוינותיו היו מרורים מן המרור בעצמו. באמת אמרו, הוא היה מצוי יותר אצל ה, תנים" משאצל ה, כנור". אלפים שנה רצופות היה, שליח-צבור" זה יורד לפני תיבתנו הלאומית, כפו פרושה לשמים וראשו מכוסה אפר. ויורד היה מעוסף במלית שלו תדיר. קרועה ובלויה-ולא מלית שאולה. הנגון-מי מדקדק עם ש"ץ זקן ורגיל ומרוצה לקהל על הנגון די לו ב, נוסח. כאן לא הגרון הוא העקר, אלא הלב, הנקודה שבלב, ה, שלהבת. די לו לשיץ זקן וחביב שיספוק כפיו וינעה בבכיה, אוי, אבא, רחום, צריקו!-וכל הלבבות כחרס הנשבר לרגליו. אבות-אבותיו הקדמונים של, הפיוט הלאומי ממין זה הם מיוחסים עתיקי יומין: "על נהרות בבל" ו, נחמו נחמו"-שאנת-ארי וצוחת-נשר. האגדה המאוחרת, "הלאימה" במובן האמור גם את, שיר השירים, בת-יחידה זו של שירת, בשר ודם שלנו מימי קדם, שהיא בודאי לאומית ובודאי, קדש קדשים, אבל במובן אחר לגמרי. בימי הקליר ותלמידיו נטרפה השעה על הפיוט הלאומי והתחיל, מנטיף ומשחילי, כאלו נצטנן ולקה בנוילה. מן הלאומיות הבריאה נשאר בו, כמדומה, אך מעט. בימי רי יהודה הלוי שב אליו קולו הצלול וגרונו הפיק שוב מרגליות מעין, ציון הלא תשאליו, אלא שהתקדש של מליתו המחדשת ערכי היה במקצת. בימים שאחרי כן התחיל קולו הולך ומתרוסס, הולך ומצטרד, עד שלא נעשה כשר אלא לא מירת, פזמונים ומליחות. הטעם והכח של העברי הקדמוני ניטל ממנו, לא נשתהירה בו אלא האנחה היהודית וה, אוי היהודי, זו האנחה הגלותית, המשונה והמיוחדת, שטבעה ליהוד במגע אפילו שירי-עגבים איטלקיים ונגונים. רוב פזמוניו הדתיים של המקובל רי ישראל נגארה, הפזמונים עם נגונים, הם מיני פרוסים ושנויים מסוג זה; מה שה, דון-וואן האיטלקי עם צרור הפרחים שבידו מזמר לסיניורא שלו באיטלקית מאחורי החלון בליל אביב-רי ישראל נגארה עם האפר שעל ראשו מומר באותו נגון עצמו ובלשון-הקודש

כלפי קוביה ושכינתיה אצל ארון הקודש בשעת תיקון חצות... ע"י השפעת הקבלה והגלות הגיע איפוא הפיוט הלאומי גם ל,גלגול" משונה מעין זה. דרך צנורות מעוקלים כאלה וכאלה בוקע ובא, שפע-החיים, כביכול, לאומה גולה וסורה! האנחה היהודית— זוהי כל מה שיש לה משלה, הרבה מיני שירים וזמירות של כל מיני צמחים נקנו להם ליהודים באותה אנחה... היא היא ה,נופך" משלהם בכל יצירה קלוטה מן האויר ובכך הם נעשים שותפים בה וזוכים בדבר המוכן ועומד מכבר ע"י אחרים... אותה האנחה-- היא היא ה,סגנון היהודי" בגלות, ובה ניכר היהודי אפילו ב,כוסר, ואין צריך לומר בשירתו. אין זו אנחה, אלא מין סמל, רמז לשכינה שנסתלקה, לכך יצירה שנתערטלה, והיא מרחפת ערומה באויר, בלא ממש ובלא אחיזה, ומבקשת תיקון... מבקשת גוף ודמות-הגוף שתחול עליה—והיא מדבקת בעצים ובאבנים או נשפכת ארצה... יהודי יושב בין ערבות אוקריינא ומנגן, מזמור" ארצישראלי בנגון וואלאכי" מולדבי... ומה יש לו שם, משלו-של-עכשיו?—אנחה אורירית... אוי, אוי! נשמה של עם שלם בן-מאה דורות מצומצמת בתוך אנחה בעלמא... ומה אם ישכח היהודי שבאוקריינא להתאנח יהודית?

במחיצה אחת עם הפיוט הלאומי, אבל למטה הימנו דיוטא, גדל מאליו עוד סוג פיוטי גלוי—,התחנה" העברית העממית, בתה הטבעית של התפלה הלאומית הקדמונית ואחותה הפשוטה והבריאה של,הסליחה" ו,הקרובה" הפימנית. בריה פשוטה זו, התחנה, ראשית דברה לא, מסוד חכמים ונבונים ומלמד דעת מבינים— אלא דברים פשוטים ותמימים: ,יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי", או ביתר פשטות וקצור: ,רכונו של עולם!", ,אבינו שבשמים!". כאן אין לכם לא, תשריף צפעים" ולא, א"ת-ב"ש" ולא, ר" קלונימוס בר' משולם יקר בירבי חזק ואמץ!" בראשי החרוזים ולא, ענגק, פנגק" וכדומה לזה מיני, תכשיטין" ו,מעשי-חכמה" של כל מיני פיסנים-חזונים פנומי-סעם ועלגי לשון, העומדים לפני התיבה ומפצחים בפצח, בולעים כאקרובטים חרבות עקומות של חרוזים ואבני-חצץ של, אץ קוצץ" ופולטים אודים עשנים של, לפירי להבות, כשהם מציצים כל פעם בעין אחת לצדם של סוד ה,חכמים והנבונים" שבכותל המזרח... אבל יש כאן רחמים ותחנונים של לב דכא ונפש משתפכת בחשאי ובצניעות בחיק אביה שבשמים עם לשון רכה וחמה, לשון-אם ושפת אמונה פשוטה, לשון קרובה ללב ונובעת מן הלב; ונובעת היא כנחת ובלא הפסק ובלא חרוז—ובכל זאת איזה מין ריתמוס פנימי נעים לנפש נשמע מתוכה, מין ריתמוס שאינו פוסק, מעין זה של מעין מפכה בחשאי ובלי חשך... זו ה,תחנה" יצירה עממית היא, אין עליה שם ואין לה מחבר, והרבה הרבה מרגליות לה. דוגמא אחת להן—ה,יהי רצון" של ליל-שבת, הנאמר ביחד עם ה,שלום עליכם". כלו נכרא מריח שבת המלכה וריח מלאכי השלום, ממאור פניו של היהודי בלילה זה וממאור נפשו, בשעה שהוא מרגיש עצמו גוף טהור בכתונת לבנה ושבעה נרות דולקים על שלחנו ובלבבו... משנתעקמו הלבבות הופקרה, התחנה" לעמי הארץ ולנשים (בתרגום) ובני העליה זכו ב,אץ-קוצץ"— אבל כאן אני נוגע כלאחר יד בענף אחד של היצירה העממית בנגוד, להמיוחסת", מקצוע גדול, שאינו מעניני כאן, ועל כל פנים אסור לפטרו בקפיצת קולמים.

הפיוט הלאומי, כאמור, לא היתה תערובת הרתיות קשה לו כל כך. אדרבה, מפני שיש בו צד קדושה לעצמו לפיכך עלה הזווג על פי רוב יפה: קודש בקודש. הרגש הלאומי החזק של היהודים היה פונה תמיד כלפי שמים: בשעת-זעם ובשעת-רצון, ביום-אבל וביום-שמחה. השם, ה"י הוסיף תמיד איזה כח נעלם ותקף לצעקת-מכאובם ולתרועת-ששונם. ואם בכל זאת הלך ונתנונה הפיוט הלאומי עד שבסוף מאות-השנים האחרונות נעשה, סנדל"י-אין זאת אלא מפני שבאותם הימים התנונו חיינו בכלל, בכל מקצועותיהם, היהדות נצטמקה כגרוגרת ונס כל לחה. השפע החיוני היה זוחל ובא אליה טפה טפה דרך צנורות עקלקלים ופתלתולים כעין, הדורא דכנתא"-ותוך כדי-זחילה נתיבש. במאת השנים האחרונה התחיל בה פרוצם של רקבון-ומשני צדדים בבת אחת. לא נשתיר מן היהדות הישנה אבר חי אלא כביצת, החול"י השרוף באש היוצאת מקנו, ביצה זו שנתבקע ממנה לבסוף אפרוח, התחיה"י, אפרוח קטן ורך, עירום ועריה, אבל צפצוף חדש וצעיר בא עמו לעולמנו, צפצוף נעים וענוג, שמזכיר יום בהיר ופושך של אביב עם נצנים רכים וירוקים מאחורי הגדר... ומתוך צפצוף עליו זה עלה גם קולו של הפיוט הלאומי המחודש.

מתחלה היה קולו עדין רך ובישני (מאנה וכו') אבל מעט מעט הלך וחזק, ה"כנור" חזר ונזדווג אל ה"תנים"-ושירה לאומית חדשה נשמעה, שירה שיש בה ריח של יצירה. הרבה מקמטיה נתפשטו עוד על ידי משוררים קודמים קפני-דרך (ק. שפירא, דוליצקי וכו'), וממילא נתרחב בית-קבולה, נעתנה תוכה ונתעדן גופה. שירתו של שפירא הרי היא אף בעלת-דרגא יצירת, אלא שצורתה החיצונית, המיושנת, פוגמתה. רוב מוטיביה של השירה הלאומית המחודשת בתחלתה עדין היו לכאורה מאותם של השירה הלאומית הישנה: יגון-האומה ותקוותיה-אבל לאחר העיון אתה מוצא גם בה מעין מהפכה עיקרית והשתנות פנימית, אורגנית, שירה לאומית זו כבר משוחררת במדה ידועה מן הדתיות. היא החלה לקרוא גם לאלהי הארץ, יש בה גם קורטוב של, שירת-היחיד, קורטוב, שנותן בה מעם וגון חדש לשבח. על ידי כך נעשתה יותר אנושית ויותר טבעית משהיתה, ואולם את רוב כחה הנמור, היצירי, לא מצאה אלא לבסוף, מברכתם של אבות ספרותנו המודרנית ומכחם, הם, באצבעם הנטייה תמיד כלפי, עץ-החיים הרענן לעולם"י, כמו רמזו לה לחסות תמיד בצלו של אותו עץ-והיא נשמעה להם ולא הפסידה: הרבה מכחה הקדמוני שב אליה. ה"אני" הפרטי של היחיד וה"אני" הכללי של האומה מיבלעים ופתוכים בה זה בזה כאחד ואין אתה יודע של מי קודם ושל מי עדיף, היחיד תובע בה את ה"מנה" או את הפרוטה שלו, הכל לפי כחו, בכלל ה"מאתים" של האימה, ואת ה"מאתים" של האומה אנב, מנה"י שלו, ויותר משהיא בוכה ומתנדה-היא קיבלת ומערערת. שירה-צעקה זו, שעקר יניקתה מן הארץ, כשהיא פונה מאונס כלפי שמים ניקים ומתדפקת על שערים שוממים-נדול צערה משל איוב ושל השמן ביהוד: פעמים שהיא נהפכת לנהקת-פרא של תובע בלא נתבע ופעמים שהיא נשמטת ונחבטת ארצה בלא כח כקירנס כבו, שירד בחוקה-ולא מצא סדן תחתיו.

עתה, עם שקיעת החמה, הגיעה, כמדומה, השעה שהשירה, הלאומית בהיא היריעה תקפל מליתה ותצא להתפלל ערבית בביתה, ביחידות...

כל מה שיש בו מכח היצירה הפיוטית של האומה ואישיה-הרי הוא בכלל שירה לאומית. מן הלב העברי תצא ואל הלב העברי תשוב, ויציאתה כביאתה עושה רושם בלבבו של העברי הצעיר, שהתחיל, כמדומה, לבקש אף הוא את תפקידו ככל הלבבות שבעולם. אנו עומדים עתה, כמדומה, בשעת נעילה גדולה לחינו, נעילה של יום-כפורי ארוך וגדול, אלפים שנה שכלם יום-כפור. אלפים שנה רצופות אנו עומדים בתפלה, עומדים ובוכים, עומדים ומתנדים, ואין אנו יודעים על חטאתיו של מי. רב לנו מעינים אנחנו, עיפים אנחנו, השופר רועד ביד הבעל-תוקע. הערין לא הגיעה השעה...

ובכן, האיץ העתיק שלנו, הפורח לסרוגין, אחת לשבעה יובלות, נמלך פתאם ונתכסה לוקניו שוב בפרחים לבנים-מה ואתו פרחי סתו אם פרחי אביב? היגיעו הפרחים גם לידי פירות ופירי פירות או הסער הראשון ישאם וכמוץ יורם? נצנצה מעין שירה עברית של חול בספרד-ולא נקלטה, באיטליה- ולא נקלטה; השירה החדשה מאי: בת-קליטה היא אם לאו? הבאמת הוכשר בינתיים הלב העברי הכשר של קימא וה, יופי" נעשה עתה לאחד מצרכיו הנמורים במרה כזו, שיהא מקום לצעירינו לא רק, לנטוע את ה, יופי" שורק בכרם הספרות" נטיעה לשעה, מה שעשו גם הקורמים להם, אלא להרכיבו בה אף הרכבה אורגנית, באופן שיעשה גם לכח חיוני ולצנור משפיע בעולמנו, מה שלא ע, תה בידי הקורמים להם במשך כמה יובלות, ומה שעלתה בידי ה, נשר הגדול בשעתו במקצוע המחשבה העברית?

מי יודע? אפשר הן ואפשר לאו, יש פנים לכאן ולכאן, אפשר שאין דנין מן העבר על העתיד. פריקת עול הישן-אפשר שתביא גאולה נמורה לספרותנו. עתה, כשהפיוט העברי אינו עוד חציו עבר וחציו עבד-עבדים, אלא כלו בן-חורין-אפשר שלא יחלק עוד לשני מינים, שאחד מהם-בן-החול-נגרר כדליל אחרי רגלו הצולעת של השני, אלא יעשה שירה אחת, היא אחת ושמה אחת, שירה שקלה לאומית-אנושית בבת אחת, כרואה מן החיים ובוראת חיים, ואפשר לאו, אפשר שמפני מצבנו המיוחד-תשוב ותבול לשעה גם שירה חדשה זו, ושירתנו, הלאומית" תחזור לשקת ולתעניתה, הכל בידי שמים הדעת אמנם נוטה לאיים לפעמים: עם שאין לו חיים נמורים, אלא נובלות חיים-אי אפשר שתהא לו גם שירה ואומנות נמורה, אלא נובלותיהן; אבל הלב...

אפים שנה במדבר-חינו מתנגלת עמנו השירה העברית כ, בארה של מרים, נגלית ונעלמת, נגלית ונעלמת. השב השיבה מעט את נפשנו, אבל מעולם לא היה בה כדי רייה. הלא גם את החלימש לחכנו בצמא...

ויהי מקורה ברוך! לולא היא היינו שואלים את נפשנו למות. היא היא שהיתה מרמות לנו על נאות-דשא קרובים ועל, ירדן לא-רחוק, ואם כזכה-יהי גם קזכה ברוך. לולא כזביה הקדושים היינו שואלים את נפשנו למות, ועתה הנה דור צעיר הולך ושירו החדש עמו, ישראל סבא" נשען עוד הפעם על מקלו, מטה אוננו הכבדה ומקשיב מרחוק בלב דופק ורועד-הקול קול העתיד.

הקול קול ילדיו ותפארת בחוריו, מכאוביו הגדולים טפחו רוחם בסתר

ותוחלתו הממושכה החליאה לבם וגם האירה נפשם. מתוכו יצאו ואילו הם באים. הוא אינו מתירא מהם. הוא לא יבדוק תחילה בציציותם ולא יעמוד לחפש כזית של לאומיות בנשמתם. הם הם הרי הלאומיות בעצמה, חתיכה חיה של לאומיות. עצם מן הגאולה...

הם קוראים לפעמים בשם אלהים אחרים, כביכול—אין פחדו זהו אולי השויר היחידי של המליצה בפיהם—ואין להתירא. אלהיהם אלהי ישראל. שכינתו היא שטמפתת באנפיה על ראשם וברכתו מפעמת בלבבם.

ובטוח עמנו בהם. הם הרי לא ישליכוהו לעת זקנה ולא יפילו את משענת שיבתו מידו; באשר ילך ילכו עמו, עמו יתענו ועמו יירקו מרה ודם.

ולא מחולשה לא יעזבו אותנו, אלא, אדרבה, מרוב כח ומשפעת בטחון ואמונה כימי עולם וכשנים קדמוניות ירימו למעלה את דגלי ישראל הזנוחים ויחננו מסביב למחנה שכינתו... איש על דגלו יחננו וראשונים יהיו לכל ה"מעפילים"... ואם נגורה גורה על דור אבותם לנפול, במדבר הגדול והנורא—בתוך ילדיו יפול, אלה הרי לא יעזבו את מטת אביהם לבדה ואת עצמתיו לא יפזרו בערבות-ציה. הם גם לא יקברו את רוחו הגדול ב"תכריכי-זרים" ולא ירקדו כשלדים על קבר נשמתו.

לא ישוב להיות כדבר הזה! כבר נגע מלאך-הכבוד בקצה כנפו גם בכתפנו. מי אשר ידע את הכבוד ואת היופי שבחיים לא יסגיר את נפשו לא לחיי-נבלים ולא למיתה מגולת.

ומי יודע? אולי אלה הצעירים נושאים בידם את סם החיים והנוער לעמם העתיק; אולי עוד הם יוקפו את קומתו והקיפו את ראשו השב בענני כבוד ותפארה.